

INSTITUTI I FOLKLORIT

398

RAPSODË POPULLORE
SOKOL ARIFI

TIRANË, 1966

398
R22

INSTITUTI I FOLKLORIT

RAPSODË POPULLORË
SOKOL ARIFI

IBRAHIM BEUTI
BIBLIOTEKA E SHKENCËVE
DHE HISTORIS

~~38200~~
39216

TIRANË 1966

Redaktorë:
Zihni Sako, Qemal Haxhihasani, Arsen Mustaqi

Tirazhi: 2000 kopje   formati: 78x100/32   Stash: 2204-65
Shtypur në N.I.S.H. Shtypshkronjave «MIHAL DURI» — Tiranë

SOKOL ARIFI

SOKOL ARIFI

Sokol Arifi lindi në vitin 1927, në katundin Markaj të rrethit të Tropojës. Megjithëse në moshë të re është mjaft i formuar si këngëtar popullor. Ai është rritur në ambientin epik të folklorit tradicional të krahinave të Veriut, në frymën e të bëmeve të kreshnikëve të Jutbinës dhe të heroizmave, që treguan të parët tonë në luftrat për mbrojtjen e vendit dhe çlirimin kombëtar. Sokoli di me mijra vargje prej këtyre këngëve, të cilat i pat përvehtësuar që në fëmëni, si në familje dhe në rrethin e tij shoqëror. Babai i Sokolit ka qënë i njohur në krahinën e Krasniqes si mjeshtër në të rënit e fyellit. Disa melodi të tij kanë qënë inçizuar në pllaka gramafoni para çlirimit. Jeta baritore e moshës së rinisë la mbresa të thella në shpirtin e rapsodit. Gjatë kësaj kohe, ai pati rast të ushqehet me bukuritë magjepsë të Alpeve tona të Veriut dhe të Valbonës së kristaltë, të jetojë zakonet tradicionale të krahinës së vet. Në kushtet e prapambetjes së vëndit, nuk mundi të marrë kurrëfarë arsëmi. Shkrim e këndim ka mësuar vetëm pas çlirimit, në kurset kundër alfabetizmit. Më 1945 hyri në radhët e Rinisë komuniste, ka marrë pjesë n'aksionet e ndryshme të rinisë: në rrugën «Kukës-Peshkopi» në hidrocentralin «Karl Marks» mbi lumin e Matit, etj. I pajisur me vetia të veçanta që dallojnë zakonisht rapsodët tanë: kujtesë të fortë, talent poetik, inteligjencë, ai nisi të merrej me thurjen e vargjeve dhe ngritjen e këngëve të reja.

Ai e fitoi pjekurinë si këngëtor popullor rreth vitit 1954. Objekt i frymëzimeve dhe i krijimeve të tij poetike bëhen veprat e mëdha të ndërmarrura nga pushteti popullor, sidomos ndërtimet dhe transformimet e kra-

hinës së tij, Malësisë së Gjakovës — ngritja e qytetit të ri Bajram Curri, kthimi i Cërnicës në një zonë bujqësore të lulëzuar, punimet në Begaj për kanalet vaditëse të Krasniqes, zhvillimi kultural i këtyre krahinave, hapja e gjimnazit në qendrën e rrethit, e shkollave 8 vjeçare që mbushin Malësinë, etj. Duke u nisur nga këto tema lokale, Sokol Arifi ka kaluar edhe në tema me karakter më të përgjithshëm, si në këngët për Republikën, për shokun Enver Hoxha, Hidrocentralin K. Marks, 13 vjetorin e çlirimit, 50 vjetorin e pavarësisë. Në strukturën e këtyre këngëve ruhen në përgjithësi skemat dhe elementet poetike të folklorit tradicional: shtjellimi epik i ngjarjeve, pasurimi i tyre me apostrofa, similituda, krahasime, hiperbolizime epike, etj. Megjithkëtë aty s'mungojnë edhe ndikimet e kohës. Krahas këngëve me gjërësinë e zakonëshme të folklorit epik të kaluar, gjenden edhe këngë me një numur të kufizuar vargjesh. Ritmi dinamik i jetës së sotëme ka filluar të ndikojë drejt një farë konçiziteti në folklorin e Veriut.

Te poezitë e Sokol Arifit ndihet patriotizmi i masave tona punonjëse, entuziazmi i njerëzve të thjeshtë për ecjen përpara dhe lulëzimin e vëndit: Ja pra shokë Malsia ime... (me këtë termë kuptohet Malsia e Gjakovës, vendlindja e rapsodit), Diell' i bukur i ra Malësisë!... Ç'ka Malsia tuj gjimue? Ato na japin një kuadër tipik të një krahine malore, që ndërton socializmin në një skaj kufitar të atdheut: Na fshatarët e Malësisë, / si jetojmë n'shkrepa t'Shqipnisë, / karshi shtetit të Jugosllavisë, / kur vje' pika e mjesdits, / gja nuk niejmë, veç krizma minsh; kërcet mina, bahet jezer, / e çajnë shkamin meniherë!... Një vrull i tillë pune ndërtimtare vlon në të gjithë frontet e jetës së kësaj krahine; dikur të braktisur e të prapambetur: në frontin e kolektivizimit dhe të modernizimit bujqësor, si kuptohet nga këngët nr. 21 e 23 të kooperativave fshatare, që ngrihen në këtë rreth, këngët nr. 19 e 20 të krizmës së traktorëve, që ushtojnë ditë e natë «n'Shkelzen t'Gashit, deri n'Rrazë t'Grisë», në frontin e ndërtimeve, të zhvilli-

mit kultural, shëndetësor etj. si tregojnë këngët nr. 8,9,18, ku «tingujt e lahutës» këndojnë për dritën elektrike, që ndriçon «fundin e bjeshkëve», qytetin e por-salindur të Bajram Currit; për gjimnazin, pallatin e kulturës, shkollat, spitalet etj., që janë ngritur sot në Malësi.

Një vend të veçantë zë në këto tematika e vendos-mërisë, guximit dhe vigjilencës, që tregojnë masat tona popullore në mbrojtjen e atdheut socialist përpara diversioneve të armikut. Ky motiv shprehet nëpërmjet ngjar-jeve konkrete të jetuara nga banorët e kësaj krahine — me vdekjen heroike të 5 ushtarëve, që bëhen kallkan ma-je bjeshkës së Dobërdolit, duke vigjëluar lëvizjet e diver-santëve titistë, me shëmbullin e lartë të vetmohimit të oficerit prej Dragobie Ram Sadrisë, i cili u hidhet mu në grykë tradhëtarëve, që lëshohen në tokën shqiptare nga revizionistët jugosllavë.

Patriotizmi i masave tona pasqyrohet në mënyrë ori-gjinale me këngën e bukur «Në qoshe të Pukës n'atë Qerret», ku flitet për lojën e guximëshme të ushtarakëve rezervistë në Veri, me betimin solemn, që bën luftëtari buzë kufirit: Pasha dy dritat e synit, / pasha iden e famshme të Leninit!... S'shkel ktu kurr kamba e an-mikit! / pa shkue gjaki deri n'buzë t'Drinit, / për pa u la me gjak Valbona, / s'shkel anmiki malet tona.

Sokol Arifi, me gjithë thjeshtësinë e tij, ka një botë të gjërë dhe komplekse. Atë e frymëzojnë mbrëmjet e ngrohta të vitit të ri, që organizohen për të vegjëlit, festivalet folkloristike, ku manifestohen traditat e shkël-qyera të krahinës së tij, dimëri i jashtëzakonëshëm që pllakosi këto anë më 1954-1955 dhe ndihma e papritur që i erdhi popullit nga pushteti nëpër vijën ajrore, tregi-met historike të luftrave që janë bërë në këtë krahinë kundër pushtuesve turq, heroizmi i malësorëve të udhë-hequr nga Mic Sokoli në kohën e Lidhjes së Prizrenit, vrasja e Maxhar Pashës më 1878, figura burrërore e Bajram Currit etj.

Sadoqë s'ka pasë fatin të ndjekë mësimet shkollore, Sokoli tregon një ngritje dhe pjekuri të veçantë, duke

bërë objekt të poezive të tij edhe tema të jetës së gjërë botërore. Kështu ai ka kënduar për Dyzetvjetorin e Ushtrisë sovjetike për Leninin, etj. Me një vemendje të veçantë ai ndjek ngjarjet politike të kohës së sotme: luftën e guximëshme dhe të vendosur që po bëjnë në arenën ndërkombëtare Partia Komuniste e Kinës dhe Partia e Punës së Shqipërisë, për ruajtjen e pastërtisë së ideve të marksizëm-leninizmit kundër revizionizmit modern, miqësinë e Shqipërisë me Kinën e Madhe.

Poezitë e Sokol Arifit kanë një frymëzim të gjërë dhe një stil shumëherë të tepruar (emfatik). Kjo i ka dhënë krijimeve poetike të tij edhe një karakter recitativ, veçori që nuk ka qenë e zakonëshme në të kaluarën. Ato jo vetëm që këndohen, duke u shoqëruar me instrumentin karakteristik të Veriut, lahutën, po edhe recitohen, para mbledhjesh publike, në çfaqje popullore, në festivale etj.

Talenti i këtij rapsodi të ri premtion shumë për të ardhmen.

LUFTA E KRASNIQES KUNDRA PASHE MAXHARRIT

Kur sulltanët e Stamollit,
 nisin pashë, nisin ordi
 në Shqipni kundra popllit,
 për me i vra e për me i gri,
 5 Pashë Maxharri, zogi i shkinës,
 ai përpara i pri ordisë,
 paska dalë n'Qafë t'Morinës,
 ja ka ngrehë topat Malsisë. (1)
 Don Malsinë për me e çkrumue
 10 he, ata zoti e pastë marrue!
 Pashë Maxharri kqyr sahatin
 me marrë topat e msy Dezdarin,
 mi Dezdar pushoi n'at kodër:
 — Po ku t'kam, Krasniqja e vogël! —
 15 S'jam e vogël, po jam sa deti,
 Gash e Btyç i kam me veti,
 ma she' sherrin n'Stamoll mreti! —
 Pash Maxharri fol një fjalë,
 i kërkon do bajraktarë:
 20 — Jau ka lypë mreti ka j djalë,
 no për (2) burg, no për ushtarë. —
 Binak Alia foli një fjalë:
 — O maxharr, ti ma kadalë,
 se qetu i thonë popull shqiptar,

---

1) Malsisë së Gjakovës

2) ose për (ndo për).

- 25 ta dhashë besen, s'dredho i gjallë,
ke me metë si noj mullarë,
mjedis fushe si s'ka barë,
karajfil, pa kurrni ushtar.
- 30 Pash Maxharri asht idhnue,
në Dezdar aj kenka shkue,
urdhnoi topat e i ka gatue,
filloi kullat po m'i gjue,
kulla t'mira me hasan,
- 35 kurrnja topi nuk po u ban,
kulla t'mira, kullat e Fangit,
gja s'po u ban topi i Sulltanit.
Ju dha lajmi krejt katunit,
n'rranxe t'Grisë e n'arë t'Kolë Kurtit,
n'Qafë t'Kobiles e n'Shkallë t'Magjupit,
- 40 me liftue kunra turkit.
Bien malsort tanë çeta-çeta,
kanë lanë dhi e kanë lanë edha,
kanë lanë lopët me gjithë vjeta,
janë betue n'bë të veta:
- 45 — S'ja bajmë Pashës tungjatjeta! —
Janë betue n'bë t'ati vaktit:
— Pasha ditën e bajramit,
tridhetë dit' e ramazanit,
s'ja ul qafen Pashë Maxharrit,
- 50 pa shkue gjaki der n'bark t'kalit! —
— Kush e thei luften tu kryqi?
— Shtatë malsorë zemrat çeliki,
kanë mustakt posi kreshniki:
— Muzi Zeqiri, Rustem Zeqiri
- 55 Bek Sadiki e Zenel Sadiki.
Luft' e madhe në ket Malsi,
treqin shpi me një ordi,
shum kanë vra e shumë kanë gri,
pjesn' e madhe e vrau katuni,
- 60 ata t'jert i mori lumi.
N'Shkam t'Dezdarit, një rrasë e bardhë,
po kuvendon vala me valë:
— Ti, moj motër, ngoma një fjalë:
— Kur të vinë turqit në zallë,